

Јоанис Каравидопулос*

ОТКРИВЕЊЕ И БОГОНАДАХНУТОСТ ПИСМА — ТУМАЧЕЊЕ НОВОГ ЗАВЕТА У ПРАВОСЛАВНОЈ ЦРКВИ¹

Низ исповедања хришћанске вере древне Цркве да је Исус Христос „распет у време Понтија Пилата“ подвлачи историјски карактер хришћанског Откривења, као и Књиге која садржи ово Откривење — Светог писма. Та истина је наглашавана у свим вековима, од Светог Иринеја до данас. Модерно проучавање Библије, како са историјско-критичким приступом Библији тако и са другим, од ње изведеним приступима или таквим који би да их замене, држи чврсто до тога да је хришћанско Откривење постало реалност у људској историји.

Заједничко теолошко наслеђе свих хришћанских Цркава је да нам Библија није поверена тако што је одједном „пала са неба“, него да је написана људским рукама, под конкретним историјским околностима, са циљем да се суочи са проблемима првих хришћана и на њих одговори. Свето писмо је заиста *Писмо* које су написале некад добро знане, а некад незнане личности. Повезивање тог људског Писма са придевом *свејџо*, који га одређује и даје

* Наслов текста: Ioannis Karavidopoulos, *Offenbarung und Inspiration der Schrift — Interpretation des Neuen Testaments in der Orthodoxen Kirche*. Немачки текст налази се у зборнику текстова: J. D. G. Dunn, H. Klein, U. Luz и V. Mihoč (издавачи), „Aulegung der Bibel in orthodoxer und westlicher Perspektive. Akten des west — östlichen Neutestamentler/innen — Symposiums von Neamt von 4.–11. September“, WUNT 130, Mohr Siebeck, Tübingen, 2000, 157–168.

¹ Овај чланак садржи неке од основних претпоставки мога текста *The Interpretation of the New Testament in the Orthodox Church* који је публикован у: „Jesus Christus als Mitte der Schrift. Studien zur Hermeneutik des Evangeliums. Festschrift für O. Hofius“, Berlin, 1997, 249. За разјашњавање православног схватања богонадахнутости Писма дужан сам нарочито да захвалим следећим студијама: G. Florovsky, *Bible, Church, Tradition: An Eastern Orthodox View*, Athens, 1972; S. Agourides, *Hermeneutik der heiligen Texte*, Athens, 1979, 113; N. Matsoukas, *Heilige Schrift und tradition nach den hermeneutischen Prinzipien der Alten Kirche*, in: „Deltion Biblikon Meleton“, 14 (1985), 42 ff.

му божански карактер, подстиче нас да размотримо однос Светог писма и Цркве. Тај однос не схватају на исти начин све хришћанске Цркве. Историјски гледано, хришћанске Цркве су се разликовале кроз релативни значај који придају Писму или Цркви. Историјска позиција евангелистичких верника у односу на Библију и значај који римокатолици придају Цркви свима су нам врло добро познати. Пре него што кажемо нешто о православном ставу — потребно је да презентујемо три основне претпоставке.

1. Три основне претпоставке тумачења Библије

1. Православна теологија прави разлику између Истине која је сам Бог, као што нам је откривена у Христу, што се „настанио међу нама“ (Јн 14), и записа спасавајуће Истине у књигама Светог писма. То разликовање између записа и Истине доноси, по Т. Стилијанопулосу (Th. Stylianopoulos), следеће важне импликације:

„Прво, тајна Божија се чува од тога да буде идентификована са словом Писма. Друго, она допушта слободу да се у Библији виде искуства многих људи у њиховом односу са Богом, која су они на сопственом језику записали, у сопственом времену и сопственим околностима, својим симболима и сликама и својим идејама о свету. Другим речима, оно дозвољава динамичан однос између Речи Божије, коју садржи Писмо и која се састоји из истинитости Библије, и речи човечије, људске форме у којој је Реч Божија пренесена. Треће, она претпоставља да Православна Црква веома цени и друге записе искуства Бога, као списе црквених Отаца, литургијске форме и текстове и одлуке Васељенских сабора. То чува Цркву од тога да искључиво Библију стави у средиште (свог живота). Коначно, признавање динамичног односа између слова и духа уништава доктринарни библијски фундаментализам као теолошки став и тако чува православни хришћански живот од заблуде идолатријског обожавања текста Писма (библиолатрија). То разликовање између записа и Истине, додуше, нема намеру да умањи важност Библије. Иако Православна Црква веома цени и друге записе искуства Бога, Библија ипак остаје примарни запис у теолошком предању и богослужењу Цркве.“²

² „First, it safeguards the mystery of God from being identified with the letter of Scripture. Secondly, it permits the freedom to see in the Bible the experiences of many persons in their relationship with God written in their own language, their own time and circumstances, their own symbols and images, and their own ideas about the world. It permits, in other words, a dynamic relationship between the word of God contained in Scripture which consists of the truth of the Bible, and the words of men, the human forms in which God's Word is communicated. Thirdly, it presupposes that the Orthodox Church highly esteems also other records of the experience of God, such as the writings of the Church Fathers, the liturgical forms and texts, and the decisions of the Ecumenical Councils. It rescues the Church from an exclusive focus on the Bible. Finally, the acknowledgement of a dynamic

2. Оно што ми у Православној Цркви називамо Предањем има значење које неправославни теолози потпуно погрешно схватају и погрешно представљају. Оно није ништа друго до животно искуство Светог писма кроз вековну историју Цркве. Пошто је Предање живот, нарочито примање (= рецепција) и даље преношење блага вере, оно ни на који начин није нешто статично и сувопарно, него има суштинске карактеристике живог организма: покрет, напредак, асимилацију у околини, промену и, коначно, елиминацију или одбацивање појединих елемената који су изгубили органску повезаност са живим Телом Христовим.

3. Тумачење Светог писма у историјском развоју Православне Цркве било је задатак Тела Христовог. То значи да тумачење књига Старог и Новог завета не може бити задатак индивидуе која ради сама за себе, без обзира на то колико академских титула она или он може имати, него задатак Цркве и функција која се храни Духом Светим. Индивидуални покушаји тумачења, како некадашњих тако и савремених теолога, вредни су ако су засновани на основним убеђењима унутар сагласности црквене свести, чак и тада када су изражени на потпуно оригиналан и личан начин.

Још једна примедба о питању три претпоставке: када поједини богослови Истину поистовећују са словом Библије (то значи да на одређен начин постају жреци библијског слова) или када не посматрају Предање као животно искуство Светог писма, него као фактор који спутавајуће утиче на стварни живот, или када не тумаче Свето писмо као свесни удови Тела Христовог, ако, дакле, долази до та три одступања, онда православље и његов углед у неправославном свету тиме бивају директно погођени. Та три одступања су патолошке форме наведене три претпоставке. Али чак и када је даље предавање Истине подложно људској слабости, снага Истине још увек долази од Бога.

Наведене три тачке мало бих проширио. Поједини богослови виде разлику између Светог писма и Предања Цркве као два различита извора хришћанске вере. Али такво оштро разликовање потиче из сукоба реформације и противреформације на Западу. Сабор Римокатоличке Цркве у Тренту (1545–1563) догматизовао је два извора вере — Свето писмо и Предање, што је била реакција на последице реформације. Такво разликовање Светог

relationship between letter and spirit destroys doctrinaire biblical fundamentalism as a theological posture and thus guards Orthodox Christian life from the error of idolatrous veneration of the text of Scripture (bibliolatry). What the distinction between record and truth does not intend, however, is to minimise the importance of the Bible. The Orthodox Church also esteems other records of the experience of God, but the Bible still remains the primary record in the theological tradition and the worship of the Church“ (Th. Stylianopoulos, *Bread for life. Reading the Bible*, Brookline, MA 1980, 130f).

писма и Предања не налазимо ни у древној Цркви ни у савременој православној теологији. Ако је ово разликовање ушло у поједине православне академске уџбенике, онда је то последица утицаја западне теологије на њихове ауторе.

Једна од последица тог разликовања јесте да је Свето писмо у протестантизму добило аутономију. Даља последица било је учење о вербалној инспирацији у фундаменталном протестантизму. „Реч Божија која, по Мартину Лутеру, живи у срцима верних и која је кроз веру и благодат прихваћена, била је апсолутизована у Слову Библије.“³ Противно томе, у православљу ће се тешко наћи фундаменталистичке тенденције (мислим, наравно, на теолошком нивоу, а не у свакодневном животу појединих православних хришћана). Богонадахнутост Библије ни на који начин није у вези са Словом Библије, него са откривеном Истином, са Истином која се верно чува у заједници верујућих и која се предаје следећој генерацији чланова те заједнице.

Ако не делимо овакво схватање богонадахнутости, екстреми су неизбежни, и ка њима је историјско-критичка метода одвела поједине западне тумаче, који су, у ограниченој мери, утицали на православне теологе. У западном библијском истраживању ова метода је метода *par excellence*, мада се данас чини да постструктуралистичка критика (*Reader-response criticism*, деконструкција итд.) скида историјско-критичку методу са престола на коме се налазила два века.⁴

Друга примедба коју бих додао јесте да се нигде у православном библијском истраживању не покушава написати Исусова биографија на основу самих историјских критеријума, иако у православном свету постоје Исусове биографије. Ипак се мора признати да је историјско проучавање у погледу Исуса и почетака хришћанства веома важно за теологију и може пуно да допринесе вери. То је задатак младих генерација православних истраживача.

У источној теологији богослови се позивају на факте Библије и богојављање Логоса, чак и када се баве тринитарним и христолошким догматима. Позивање на *κατὰ τὰς ὑποφάσεις* односи се у списима источне теологије на учење које је од заједнице примљено и даље предато. То позивање оваплоћује сâмо Предање, живот Цркве и континуитет тог живота у коме Дух Свети никада не престаје да дарује харизме и води Цркву. Свети Иринеј, епископ Лиона, пише: „Када нешто објашњавамо по Писму, то значи да позна-

³ N. Matsoukas, *Heilige Schrift* (в. прву напомену) 42f; исти, *Dogmatische und symbolische Theologie*, Bd. 1, Thessaloniki, 1985, 181f.

⁴ Види Е. Mcknight, *Postmodern Use of Bible*, Nashville, 1988; S. D. Moore, *Literary Criticism and the Gospels*, New Haven, 1989; M. A. Powell, *The Bible and Modern Criticism*, New York, 1992; G. Bray, *Biblical Interpretation. Past and Present*, Leicester, 1996.

јемо историју и да ми σεσαρκωμένη ἀλήθεια (у историји оваплоћену Истину) ваљано тумачимо. Напротив, када један ἐξ ἀγράφων (који не стоји у слагласности са записаном чврсто држаном вером) говори, то значи да се он налази ван историје апостола и пророка. “Да би се Писмо исправно разумело, каже Свети Иринеј даље, неопходно је поседовати ἀκλινη κανὼνα τῆς ἀληθείας (непроменљиво правило вере — regula fidei) које се прима на крштењу.⁵ Сва исповедања вере приликом крштења садрже у себи историју Божијег домостроја (једно такво исповедање је сачувано у I Кор 15 3–5).

Откривену Истину, то јест Христа као αὐτοαλήθεια (по Оригену) и истине што их је проповедао, усваја заједница која има удела у вери и разумевању. То има важну улогу, не само са социолошког већ, пре свега, са теолошког становишта. Прва хришћанска заједница поседовала је ту Истину у Христу као благо и писала је књиге које су признате као правило вере. Богонадахнутост Писма није, дакле, по православном Предању механички или спољашњи процес, него догађај Духа Светога унутар заједнице. Она има нешто са искуством спасавајуће Истине у суштини, а не у речима у којима је она записана. Она има нешто и са предавањем Истине од једне генерације другој. Предавање искуствене, а не теоретске истине (то предавање можемо назвати Предањем), нема ништа заједничко са силом једне институције, већ је наставак апостолског живота. Она је кроз векове обогаћивана новим материјалом или ослобађана од старог материјала — јер Дух Божији само живот буди и ствара. Због тога то што се назива *апостолским наслеђем* није никакво предавање моћи (ἐξουσία) једног вође Цркве новом вођи, него преношење живота на нове удове Тела Христовог, једног Тела, које, наравно, има вође, да би служиле удовима као δῆκονοι Χριστοῦ, али не као носиоци моћи, који моћ користе или злоупотребљавају, него као слуге, по речима Исусовим синовима Заведејевим (у Мк 10 42–45).

II. Основне црте православног тумачења Библије

Пошто смо се подсетили три основне претпоставке, можемо приказати основне црте православног тумачења Светог писма:

1. Хришћанство као Откривење Божије у историји има експлицитни *историјски карактер*. Теологија и нарочито тумачење Библије не смеју занемарити озбиљно промишљање историјских околности књига Старог и Новог завета ако не желе да заврше у некој врсти гностицизма. Црква првих векова истрајно се борила против јереси гностицизма, које су — ношене ду-

⁵ Adversus Haereses I 8, 1; I 8, 6 и I 9, 4 = PG 7, 520–521, 545, упореди N. Matsoukas, *Heilige Schrift* (види прву напомену), 46–47.

алистичким јелинистичким духом — слабиле историјску основу и водиле људе ка недодирљивом и иматеријалном. Црква се није супротставила том одступању, по С. Агуридису (S. Agourides), помоћу хришћанске метафизике, него помоћу σκόνηδολон историјског догађаја распећа које представља врхунац целокупне историје Божијег домостроја, историје спасења или, још боље: то је „тајна Божије икономије спасења“. Логос Божији „постаде тело и настани се међу нама“ (Јн 1 14) да би спасао човечанство и преобразио свет, не само есхатолошки него и историјски, у садашњости.⁶

Први теолог Цркве који је нагласио историјски карактер тајне Божијег домостроја спасења био је Свети Иринеј, епископ Лиона, који је крајем II века по Христу у својим антијеретичким списима презентовао историју Светог писма као драму у којој су Бог и човек главне фигуре што у сценарију конкретних услова свака засебно у своје време наступају. Унутар тих конкретних историјских услова једна од тих главних фигура тражи другу; али прва, Бог, нарочито тражи другу, човека, који непрестано измиче, док се, коначно, обе не сретну у помирењу, у Христовој „рекапитулацији“ (ἀνακεφαλῶσις) свих ствари, како Иринеј, прикључујући се апостолу Павлу, радо формулише. Свеукупна светоотачка традиција тумачења заснива се на тој основи историјског карактера спасења, иако у сваком времену под различитим условима, у зависности од ситуације и потреба тумача.

2. Друга основна црта православног тумачења Библије јесте њен *црквени каракџер*, њена особина функције у Цркви, изведена из евхаристијског искуства сваког тумача и његовог просвећења у Духу Светоме. Чињенице да је Исус Христос живео у току једног одређеног историјског периода и у једном конкретном поднебљу, да је учио, чинио чуда и, на крају, био распет у време Понтија Пилата могу бити посредоване кроз историјску методу. Напротив, чињеница да је Исус васкрсли Господ који може бити присутан у животу сваке појединачне особе може бити примљена само у животу „у Светоме Духу“ (1 Кор 12 3). Другим речима, то значи да су историја и богословље преображени и трансформисани а да нису престали бити чврсто тло тумача, јер, на крају, то што нас интересује није само историјски догађај по себи већ његов значај за људе тог и нашег времена, његова егзистенцијална порука. Исправно разумевање Светог писма је двиг (покрет) који се одвија у два правца. Један двиг је усмерен на време текста; то је егзегеза текста.⁷ Други двиг је усмерен на наше време. Он је основно тумачење текста које се бави поруком текста. То је оно што Црква увек чини када тумачи, било када и било ко да то чини.

⁶ S. Agourides, *Hermeneutik* (види прву напомену), 113f.

⁷ Упореди наша излагања под 1, о историјском карактеру тумачења Библије.

3. *Светоотачки карактер* тумачења даје православном тумачу специјалну црту. Та основна црта значи, ако се исправно разуме, *креативан наставак духа Отаца*. Овде није реч о некритичкој репродукцији њихових тумачења у нашим сопственим, промењеним историјским, социјалним и академским условима, него о верности живом начину на који су Оци теолошки преобразили значај еванђељске историје у проповеди живота, и то у егзистенцијални призив.

У наше време настали су многобројни намерни и ненамерни неспоразуми када је реч о односу Светог писма према Оцима. Истина је да библијска историја, догађаји Светог откривења улазе у живот Цркве. Истина је такође да се Свето писмо у православној свести разуме и опитује кроз црквену призму, која Стари завет претвара у огледало у коме су представљени сам Христос и Његова Црква, а Нови завет у књигу Цркве која га кроз евхаристију трансформише у животно искуство. Ниједна од тих тачака не може оправдати музејску инфлексибилност. Дух Божији, који конституише Цркву и води Цркву, јесте Дух слободе, а не ропства. У име тог Духа слободе у Христу чини се, по нашем мишљењу, истрајни покушај да се, уместо духа светоотачког тумачења, сачува Слово Отаца, као „медвеђа услуга“ народу Божијем. Оно што нам је данас потребно није бесмислено преживљавање Отаца, него њихово поновно стваралачко оживљавање у савременим условима.

Анализа неких аспеката светоотачког приступа Писму помаже нам да боље разумемо оно што је овде изложено:

- a. Тумачење Писма за црквене Оце не представља академски процес и неко школско бављење Библијом у библиотекама, већ проповед пред сабраним народом Божијим. Због тога је оно непосредно и животно, и обраћа се не само разуму већ и срцу слушалаца. Оно нема намеру да им пуни главе знањем из Библије или о Библији, него жели да их подстакне на дела, на сопствени став према Крсту и Васкрсењу Христовом, који су језгро, посебно новозаветне поруке, или да их подстакне да обнове свој став, да их подстакне на покајање. На тај начин Оци као проповедници Речи Божије уско повезују животу блиску Реч са сопственим временом на начин плодносан за њихове слушаоце и касније читаоце. Они повезују Реч са конкретним проблемима хришћана свога времена и нуде им могућа решења, да би их заштитили и васпитали. Они не оклевају, рецимо, да приликом анализе приче о сејачу и семену каменито и трновито тле упореде са познатим савременим јеретичима или поделу доброга тла идентификују са разним категоријама хришћана сопственог времена.⁸

⁸ Типичан пример за то јесте проповед која се приписује Светом Јовану Златоусту „О сејачу који изађе да сеје...“, PG 61, 774–775.

- б. Поред органског повезивања библијског текста са својим временом, Оци при својим тумачењима примењују научна сазнања сопственог времена као испомоћ за разумевање Писма. То је било нарочито наглашено код кападокијских Отаца IV века, на пример у одличним коментарима *Хексамерона* Светог Василија, односно низа јутарњих и вечерњих проповеди одржаних за време поста 370. године у Кесарији Кападокијској. Овај светоотачки начин примене научних сазнања у циљу бољег разумевања Библије за данашње време је од изузетног значаја. С једне стране би велики број данашњих научних и технолошких резултата могао — исправно примењен — потпомоћи тумачење Речи Божије. С друге стране, то показује колико су православљу страни ставови одређених побожних кругова за које је знање (чак и теолошко!) непотребно и посматра се често као супротно вери. Мислим на неке религиозне кругове у Грчкој, али и у другим земљама. Такав став стоји у оштром контрасту са светоотачком методом тумачења.
- в. Интересовање Отаца егзегета који су рад са Библијом доводили у везу са проблемима свога времена, као и њихово стално коришћење савремених научних сазнања у служби целосног разумевања, доводило их је, по природи ствари, до *егзистенцијалног тумачења библијске поруке*. Исто као што је горућа тачка аутора Светог писма човечанство, у том смислу да се Божије спасење догађа у Христу (што је раније наговештено у Старом завету и испунило се у Новом), и оно се тиче човечанства и његовог спасења, исто је и у светоотачкој мисли и теологији Отаца. Зато је у њиховом тумачењу Библије човечанство са својим мучним егзистенцијалним проблемима незаобилазна горућа тачка. Као типичан пример таквог егзистенцијалног и антрополошког тумачења можемо навести тумачења прича о последњем суду. Не превиђајући ни на који начин есхатолошку перспективу тих прича, Оци, из антрополошког угла гледано, концентришу своју мисао на егзистенцијалну чињеницу блиског краја живота сваке личности, и наглашавају захтев за сталном духовном будношћу у односу на тај крај, тако да човечанство, а пре свега верни, не буду њиме изненађени. Типичан пример за то јесте тумачење приче о будном слуги (Мт 24 42–44) Јована Златоустог, у коме се изненадни долазак Сина Човечијег повезује са изненадним доласком смрти сваког човека.⁹
- г. Ова разноликост тумачења може се често срести, понекад чак и код истога Оца или чак у истом делу. Светоотачка полифонија тумачења одвија се око једне централне теме: то је вера Цркве у централни догађај

⁹ Упореди PG 58, 705; Теофилакт, PG 123, 420; Евтимије Зигабен, PG 129, 628, и други, који ово место тумаче на сличан начин.

Крста и Васкрсења Христовог и његове спасавајуће последице које сваки поједини верни доживљава у Цркви. У погледу тога не може се замислити никаква полифонија тумачења. Насупрот томе, у погледу многих појединих библијских тема разноликост тумачења је не само дозвољена већ је и дужност, због богате садржине Писма.

Наведене чињенице не исцрпљују ширину светоотачког тумачења Библије, него само показују четири типична аспекта која су достојна да буду посматрана сваки за себе. Циљ при томе није њихово прецизно понављање данас, него аналогно понављање, при чему модерни тумачи треба да се налазе у оквирима конкретних проблема данашњег времена.

4. Из досадашњих црта православног тумачења Библије произлази, када је посредни функција тумачења коју има Црква, да она *све њој живно* што Божија видљива творевина има да понуди *узима у саму себе*, све обгрљује и усваја „што је истинито, часно, праведно, чисто, достојно љубави, доброга гласа, врлинско и хвале достојно“ (Фил 4 8). У име тог става, пригрљивања васцеле створене реалности, Црква је кроз векове без страха и одуговлачења прихватала „што је икада од некога исправно речено“, како каже Свети Јустин.

Црква у својој историји није имала никакве препреке да понешто из уметности или књижевности што је изражавало хришћанске истине посматра као сопствено. На тај начин је реченица грчког песника Менандра (IV век пре Христа): „ἔστι δίκης ὀφθαλμός, ὅς τὰ πάντα ὁρά“ (*њој око њаведности које над свиме бди*), праћена сликом ока у троуглу, што изражава свеприсутност и благи суд Божији, без проблема нашла пут ка иконостасима многих православних храмова.

5. Из срца православља израста *њринциј њриоритетна текстиа* у односу на *тумача*. Свест да је библијски текст вековима испред модерних тумача и, пре свега, да између текста и тумача стоје живот Цркве и Предање — води егзегете ка духу понизности и чини их свесним сопствене слабости. Егоцентрично самопоуздање и неконтролисани фанатизам су православној егзегези и православним егзегетима обично страни. Егзегета служи Истини и труди се да у Духу Светоме тумачи текст у свом времену. Он нуди своју помоћ Телу Христовом са свешћу да је Истина изнад њега. Ако он, насупрот томе, уместо да служи Истини, Истину стави у сопствену службу, да она служи његовим циљевима, онда он не служи Телу Христовом, него самом себи. У првом случају — он је чак спреман да, ако је неопходно, жртвује себе Истини, што се заправо увек наново и догађало у вековном животу Цркве. У другом случају — он жртвује Истину. То је, заправо, израз патоло-

шког фанатизма или бижутерије, феномен који се догађао у прошлости, а догађа се и данас.

III. Тумачење Библије и Црква

Надам се да је постало јасно како за православну теологију Предање није истоветно са прошлошћу; оно представља прошлост и садашњост у континуитету који се учвршћује Духом Светим. Само у том смислу можемо имати наду у будућност. Ми уопште немамо право да само цитирамо и осећамо се сигурним у прошлости или код Отаца. Сталан вредни рад јесте задатак православног егзегете, као и свих библијских егзегета. Хришћанска истина нам је понуђена. Она је „откривена“ као дар Божији, али људи морају да је прихвате као своју. Онај који одбије Откривење, пројаву Истине, у стварности одбацује хришћанство. Ко се, с друге стране, не труди да прихвати Истину као своју — негира значај стварања човека од Бога, одбацује, дакле, самог Бога. На пољу библијског тумачења то значи да православни егзегета, с једне стране, прихвата драгоцену завештање Предања, док, с друге, не одбацује људски труд научног истраживања. Он не одбацује модерне или чак постмодерне методе истраживања, него кроз критички приступ указује на њихова позитивна достигнућа.

Ми смо се раније позабавили посопствењем Истине кроз човека, пошто Библија није књига из прошлости него књига овдашње садашњости. Удови Тела Христовог, које стално живи и узраста, нарочито удови са специфичном функцијом, функцијом тумачења, не смеју избегавати тежак задатак тумачења у условима свога времена и савременим околностима под изговором верности Предању.

Ову последњу црту Писма упечатљиво је анализирао Г. П. Флоровски:

„Откривење се чува у Цркви. Зато је Црква стварни и примарни тумач Откривења. Кроз записане речи она је заштићена и оснажена, заштићена, али не и исцрпљена. Људске речи нису ништа друго до знакови. Сведочанство Духа Светога дарује записаним речима нови живот. Не мислимо сада на повремено просвећење појединаца кроз Духа Светога, него примарно на константну подршку Духа, која је Цркви дарована, која је 'стуб и тврђава истине' (1 Тим 3 15). Писму је потребно тумачење. Не формулација — већ суштинска порука. А Црква је од Бога одређени стални сведок чисте Истине и пуног значаја те поруке, једноставо зато што и сама Црква припада Откривењу, као Тело оваплоћеног Господа. Проповед Еванђеља, проповед Речи Божије спадају јасно у *Esse* Цркве. Црква стоји или пада са сведочењем Јеванђеља. Али то сведочење се не односи само на прошлост, није само реминисценција, него је пре континуирано поновно откривање поруке која је једном дарована светима и

од тада се увек налази у вери. Преко тога се ова порука стално и опет активира у животу Цркве. Сам Христос је увек присутан у Цркви као Спаситељ и Глава свога Тела и он наставља своју помирујућу службу у Цркви. Спасење се у Цркви не само наговештава и проповеда него се и догађа. Света историја је још увек у току. Моћна дела Божија се још увек чине. *Magnalia Dei* се не описују прошлосту: она су садашња и настављају се у свету, у Цркви и кроз Цркву.¹⁰

Са немачког језика превео *Предраг Драгујиновић*

РЕЗИМЕ

Аутор студије проблему хришћанске егзегезе приступа тако што је примарно одређује као задатак *Цркве* коју, опет, разуме као Тело Христово у Духу Светоме. Егзегеза зато не може, и не треба, да се посматра као задатак изолованог појединца. То значи да свако индивидуално тумачење своју вредност задобија тек у складу са *црквеном* самосвешћу. Према томе, тумачење Светог писма у православљу првенствено треба заснивати — еклисиолошки. Еклисиолошка димензија егзегетике, надаље, има три важна ослонца без којих, уосталом, није ни могућа у својој правој ваљаности. Ти ослонци јесу: 1) историјски, 2) еклисиолошки (= у смислу евхаристије и егзистенцијалног искуства тумача), и 3) патролошки (= којим се наглашава стваралачко преузимање светоотачких тумачења и у данашње време).

SUMMARY

Ioannis Karavidopoulos

REVELATION AND INSPIRATION OF THE SCRIPTURE: INTERPRETATION OF THE NEW TESTAMENT IN THE ORTHODOX CHURCH

The author approaches Christian exegesis by defining exegesis primarily as the task of the *Church*, which, furthermore, he understands as the Body of Christ in the Holy Spirit. Therefore, exegesis cannot and should not be viewed as a task given over to the isolated individual. This means that individual interpretation can receive its proper value only in concordance with *ecclesial* selfconscious-

¹⁰ Florovsky, *Bible, Church Tradition*, 25f.

ness. It then follows that in Orthodoxy the interpretation of the Holy Scripture must primarily be founded — ecclesiologically. The ecclesiological dimension of egzegesis, furtherstill, has three important grounding points, without which — let us add — egzegesis is not possible in its full validity. These grounding points are the following: 1) historical, 2) ecclesiological (= in the sense of the Eucharist and the egzistential experience of the interpreter), and 3) patrological (= whereby we accentuate the creative reception of the interpretations of the holy fathers into the modern context).